

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**Сумський державний університет**

Центр заочної, дистанційної та вечірньої форм навчання

(повна назва інституту/факультету)

Кафедра економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування

(повна назва кафедри)

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Олександра КАРІНЦЕВА

(підпис)

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

07. 06. 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

**на здобуття освітнього ступеня бакалавр**  
(бакалавр / магістр)

зі спеціальності 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність  
(код та назва)

освітньо-професійної програми Підприємництво, торгівля та біржова діяльність  
(освітньо-професійної / освітньо-наукової) (назва програми)

На тему: «Аналіз прибутковості сільськогосподарського підприємства»

Здобувача(ки) групи

ПТБз-01с  
(шифр групи)

Булахов О.Ю.  
(прізвище, ім'я по батькові)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

\_\_\_\_\_ (підпис)

Олександр БУЛАХОВ  
(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача)

Керівник доцент, д.е.н., професор Олександр ДЕРИКОЛЕНКО

(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

**Суми – 2024**

*Міністерство освіти і науки України*

**Сумський державний університет**

**КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ, ПІДПРИЄМНИЦТВА  
ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ**

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

Завідувачка кафедри економіки,  
підприємництва та бізнес-  
адміністрування

\_\_\_\_\_ *Олександра КАРІНЦЕВА*

**«07» 06. 2024 р.**

***ЗАВДАННЯ***

**до кваліфікаційної роботи**

**для здобуття освітнього ступеня «бакалавр»**

Студента(ки) групи ПТБз-01с, 4 курсу ЦЗДВН  
(найменування інституту)

Спеціальність: 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Освітня програма: «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

*Булахов Олександр Юрійович*  
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема кваліфікаційної роботи: *«Аналіз прибутковості сільськогосподарського підприємства»*

Затверджена наказом по СумДУ № 0598-VI від «30»05. 2024 р.

Термін подання здобувачем вищої освіти завершеної кваліфікаційної роботи: до «07» 06. 2024 р.

Вихідні дані до роботи: *наукова література, періодична література, посібники, підручники, фінансова звітність підприємства.*

Зміст основної частини кваліфікаційної роботи (перелік питань, що підлягають розробленню): 1. Теоретико-методичні основи прибутковості підприємств. 2. Аналіз прибутковості сільськогосподарського підприємства. 3. Шляхи підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства.

Перелік ілюстрацій (мають бути представлені під час захисту):

1. – Аналіз розміру підприємства. 2. – Аналіз фінансових результатів і складу прибутку підприємства. 3. – Аналіз прибутковості виробництва продукції рослинництва підприємства. 4. – Аналіз рентабельності виробництва сільськогосподарських культур підприємства (зернові). 5. – Аналіз рентабельності виробництва сільськогосподарських культур підприємства (соняшник). 6. – Аналіз рентабельності виробництва сільськогосподарських культур підприємства (озимий ріпак). 7. – Факторний аналіз змін прибутку від реалізації продукції. 8. – Аналіз розрахунку точки беззбитковості за видами продукції.

Дата видачі завдання: «29» 01. 2024 р.

Керівник кваліфікаційної роботи: доц. Олександр ДЕРИКОЛЕНКО  
(вч. звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

Завдання прийняв(ла) до виконання: «29» 01. 2024 р.

\_\_\_\_\_   
підпис студента(ки)

### **Примітки:**

1. Це завдання є складовою кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня та розміщується після її титульного аркушу.
2. Після складання завдання, студент має ознайомитися із:
  - календарним графіком підготовки кваліфікаційної роботи із зазначеними строками виконання окремих етапів;
  - порядком перевірки кваліфікаційної роботи на наявність ознак академічного плагіату;
  - критеріями оцінювання та вимогами до кваліфікаційної роботи.

## *Анотація*

Кваліфікаційна робота бакалавра на тему «Аналіз прибутковості сільськогосподарського підприємства» виконана на 39 сторінках, має 10 таблиць, 11 формул та 45 використаних джерел літератури.

Тема кваліфікаційної роботи є досить актуальною.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз прибутковості та визначення її резервів сільськогосподарського підприємства.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є діяльність Приватного підприємства «АГРОПРОМИСЛОВА ФІРМА «Україна»».

Предмет дослідження кваліфікаційної роботи – це теоретичні, методологічні і практичні підходи до обґрунтування напрямів підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи були використані наступні методи дослідження: розрахунково-конструктивний, факторний аналіз, абстрактно-логічний підхід, економіко-статистичний метод.

Результати, яких було досягнуто в процесі виконання кваліфікаційної роботи: запропоновані перспективні напрями і заходи підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства, виокремлені основні резерви підвищення прибутковості підприємства, обґрунтована доцільність запропонованих методів оцінювання і аналізу прибутковості сільськогосподарського підприємства.

У першому розділі кваліфікаційної роботи «Теоретико-методичні основи прибутковості підприємств» розкрита сутність та головні підходи до визначення поняття прибутковості підприємства, також названі основні резерви підвищення прибутковості підприємств.

У другому розділі кваліфікаційної роботи «Аналіз прибутковості сільськогосподарського підприємства» проведене комплексне дослідження оцінки прибутковості сільськогосподарського підприємства та надана організаційно-економічна характеристика підприємства.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи «Шляхи підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства» здійснили аналіз резервів збільшення прибутку, а також виконали аналіз досягнення стратегічної мети та цілей щодо підвищення прибутку сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: виробництво, господарська діяльність, ефективність, підприємство, платоспроможність, прибуток, прибутковість, рентабельність, стратегія.

## *Зміст*

Анотація.....	4
Вступ.....	7
1. Теоретико-методичні основи прибутковості підприємств.....	9
1.1. Сутність та головні підходи до визначення поняття прибутковості підприємства.....	9
1.2. Основні резерви підвищення прибутковості підприємств.....	13
2. Аналіз прибутковості сільськогосподарського підприємства.....	16
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	16
2.2. Оцінка прибутковості сільськогосподарського підприємства.....	17
3. Шляхи підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства...31	
3.1. Резерви збільшення прибутку та їх оцінка.....	31
3.2. Забезпечення досягнення стратегічної мети та цілей щодо підвищення прибутку сільськогосподарського підприємства.....	35
Висновок.....	38
Список використаної літератури.....	39

## *Вступ*

Один із найважливіших показників, які показують економічний стан підприємства є прибутковість.

Прибутковість визначає мету підприємницької діяльності.

Діяльність сільськогосподарських підприємств супроводжується безперебійним кругообігом грошей, це відображається в різних формах витрат, отримання доходів, їхньому використанні та розподілі [9, 15].

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є діяльність Приватного підприємства «АГРОПРОМИСЛОВА ФІРМА «Україна»».

Предмет дослідження кваліфікаційної роботи – це теоретичні, методологічні і практичні підходи до обґрунтування напрямів підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства.

Практичне значення роботи полягає наданні рекомендацій щодо напрямків та резервів підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства, а також оптимізації виробництва продукції.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз прибутковості та визначення її резервів сільськогосподарського підприємства.

Для досягнення поставленої мети передбачаються наступні завдання:

- розглянути узагальнення теоретичних і методичних основ прибутковості підприємства;
- визначення етапів формування прибутку підприємства;
- визначення перспективних напрямків і заходів щодо підвищення прибутковості підприємства;
- дослідження загальної організаційно-економічної діяльності підприємства;
- дослідження теоретичної сутності прибутковості підприємства;
- проаналізувати сучасний стан виробництва і прибутковості сільськогосподарської продукції на підприємстві;
- визначення етапів формування прибутку на підприємстві;

- обґрунтування резервів щодо підвищення прибутковості підприємства.

Теоретичною, методологічною та інформаційною базою дослідження стали класичні положення ринкової економічної теорії, наукові публікації, статистична звітність господарства, нормативно-правові акти, виробничо-фінансові плани.

Методи дослідження. Для написання кваліфікаційної роботи були використані наступні методи дослідження: розрахунково-конструктивний, факторний аналіз, абстрактно-логічний підхід, економіко-статистичний метод

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаних джерел.



## *1. Теоретико-методичні основи прибутковості підприємств*

### *1.1. Сутність та головні підходи до визначення поняття прибутковості підприємства*

Виручка та прибуток є найголовнішими показниками економічної діяльності підприємств. Фінансовий стан сільськогосподарських підприємств залежний від їх значення. Фінансовий стан підприємств визначає конкурентоспроможність та потенціал сільськогосподарських підприємств по відношенню до конкурентів.

Діяльність сільськогосподарських підприємств залежить від багатьох факторів, до даних факторів можна віднести, вимоги споживача до якості сільськогосподарської продукції, що випускається та фінансову нестабільність, яка відображається на діяльності підприємства. Тож, сільськогосподарське підприємство має ефективно та оперативно реагувати на зміни ринкової ситуації та запроваджувати оптимальні рішення при плануванні і управлінні власним прибутком [12,18].

Прибуток є найбільш складною категорією ринкової економіки, не дивлячись на його простоту, його одержання одна з головних задач підприємства.

Прибуток – це узагальнюючий показник фінансово-економічних результатів господарської діяльності підприємств. Його представляють як різницю між загальною сумою доходів та витрат на виробництво і реалізацію продукції із врахуванням всіх збитків від різноманітних господарських операцій.

Прибуток виступає мотиватором підприємства працювати краще. Прибуток є основною рушійною силою ринкової економіки.

Головним джерелом фінансування розвитку підприємства, збереження та удосконалення його матеріально-технічної бази і продукції та забезпечення усіх форм інвестування є прибуток [7].

Сьогодні науковці дають різні визначення категорії прибутку. Та всі поняття категорії прибутку мають спільні риси.

Різницею між валовими доходами та валовими витратами, визначають прибуток. Загальна сума доходу платника податків одержана від різноманітних видів діяльності, одержаного на протязі звітного періоду у грошовій, матеріальній чи нематеріальній формах є валовими доходами. Валові витрати – це сума всіх витрат платників податків на прибуток, що виражається у грошовій, матеріальній чи нематеріальній формах, можуть виконуватися у вигляді компенсації вартості товарів, які закупає платник податку для їхнього власного використання [11, 21].

Також, прибуток є генератором виробничого процесу, який стимулює вкладення інвестицій та інновацій.

Всі науковці визнають прибуток як багатоаспектну економічну категорію.

Як вартісний показник прибуток вимірюється у грошовій формі.

Основним показником розвитку підприємства є його прибутковість.

Показник, що показує результат діяльності підприємства, приймаючи до уваги, його потужності та здатність приносити прибуток забезпечувати більш ефективно відтворення використаних даним підприємством ресурсів є прибутковістю [30].

Прибутковість – це перевищення доходів над витратами, де доходи наявні у достатньому розмірі для більш ефективної діяльності.

Вчені досі не прийшли до єдиного визначення поняття категорії прибутковість.

Необхідністю для підприємства є пошук шляхів до оптимального розподілу і більш ефективного формування, дані напрями повинні бути направлені на забезпечення сталого розвитку підприємства – це є метою управління прибутковістю.

Назвемо, характеристики сутності прибутковості.

1. Прибуток є формою доходу підприємця, який займається певним видом господарської діяльності.

2. Прибуток є формою доходу підприємця, що вклав особистий капітал, де метою даної дії є досягнення успіху.

3. Прибуток – це не гарантований дохід підприємця. В даному випадку, це плата за ризик виконання підприємницької діяльності.

4. Прибуток – це частина доходу, тобто, різниця між сукупним доходом та сукупними витратами.

5. Прибуток – це вартісний показник, що виражається в грошовому еквіваленті.

Невід’ємним показником прибутковості сільськогосподарського підприємства є рентабельність.

Показник рентабельності дає поняття співвідношення прибутку до витрат, які понесло підприємство.

Рентабельність є відносним показником, даний показник має властивості порівняння.

Ступінь дохідності, ступінь вигідності та прибутковість характеризує рентабельність.

Рентабельність показує достатність прибутку в порівнянні із іншими величинами, які мають вплив на фінансово-господарську діяльність сільськогосподарського підприємства [35, 42].

Від досягнутого рівню ефективності окремих видів виробництв залежить рентабельність сільськогосподарських підприємств.

Показники рентабельності діляться на три групи:

- витратні показники рентабельності;
- доходні показники рентабельності;
- ресурсні показники рентабельності.

Витратні показники рентабельності. Дані показники характеризують прибутковість витрат, які зазнало підприємство у процесі своєї діяльності.

Витратні показники рентабельності, в свою чергу, поділяють на рентабельність продукції, на рентабельність операційної діяльності, на рентабельність господарської діяльності.

Показники рентабельність продукції – відношення валового прибутку до собівартості реалізованої продукції, дає уяву про кількість валового прибутку, який збирається за рахунок собівартості товарів, які були реалізовані за курсом однієї гривні. Показники рентабельність продукції розраховується за наступною формулою:

$$R_{\text{пр}} = (\text{ПРв} / \text{СВ}) \times 100\%, \quad (1.1.)$$

Де, ПРв – валовий прибуток;

СВ – собівартість реалізованої продукції.

Рентабельність операційної діяльності – визначається відношенням фінансового результату від операційної діяльності до загальних операційних витрат. Рентабельність операційної діяльності розраховується за формулою:

$$R_{\text{од}} = (\text{ПРОп} / \text{Воп}) \times 100 \%, \quad (1.2.)$$

Де, ПРОп – фінансовий результат від операційної діяльності;

Воп – загальні операційні витрати.

Рентабельність господарської діяльності – відношення фінансових результатів від звичайної діяльності до загальних витрат від звичайної діяльності. Рентабельність господарської діяльності знаходиться за формулою:

$$R_{\text{гд}} = \text{ПРзд} / \text{Взд} \times 100\%, \quad (1.3.)$$

Де, ПРзд - фінансових результатів від звичайної діяльності

Взд - загальні витрати від звичайної діяльності.

Доходні показники рентабельності – надають характеристику продуктивності господарської діяльності, показує прибуток підприємства.

Доходні показники рентабельності розраховуються за формулами:

- валова рентабельність продажів:

$$R_{\text{рв}} = (\text{ПРв} / \text{ЧД}) \times 100\%, \quad (1.4.)$$

- операційна рентабельність продажів:

$$R_{\text{ро}} = (\text{Про} / \text{ЧД}) \times 100\%, \quad (1.5.)$$

- чиста рентабельність продажів:

$$P_{рч} = (ЧП / ЧД) \times 100\%, \quad (1.6.)$$

Ресурсні показники рентабельності – знаходяться за потребою у визначенні доходності ресурсу або капіталу господарства. До цих показників входять:

- рентабельність економічного капіталу:

$$P_e = (ЧП / ВБ) \times 100\%, \quad (1.7.)$$

- фінансова рентабельність:

$$P_{вк} = (ЧП / ВК) \times 100\%, \quad (1.8.)$$

- рентабельність виробництва:

$$P_v = (ПР_{оп} / ОЗ) \times 100\%, \quad (1.9.)$$

- рентабельність оборотних активів:

$$P_{oa} = (ЧП / ОА) \times 100\%, \quad (1.10.)$$

- рентабельність інвестованого капіталу:

$$P_i = ((П_{ро} \times (1 - СП)) / ІК) \times 100\%, \quad (1.11.)$$

Рентабельність визначається як показник економічної ефективності виробництва на підприємствах. Рентабельність показує використання матеріальних ресурсів, грошових ресурсів та трудових ресурсів [44,37].

## *1.2. Основні резерви підвищення прибутковості підприємств*

Одержання прибутку і підвищення ефективності діяльності підприємства є важливим та актуальним питанням сьогодення, так як, прибуток це потужний важіль розвитку підприємства. Тож, перед керівництвом підприємств має важливе завдання. Дане завдання полягає у розробці ефективної стратегії управління прибутком та в підвищенні прибутковості підприємства.

При формуванні підприємством прибутку розв'язуються декілька головних задач, а це зростання загального розміру прибутку у самому процесі

його формування, а також його ефективний розподіл за певними напрямками його застосування.

Із визначенням основної мети діяльності підприємства з цим пов'язана стратегія управління підприємством. Це можна описати, як досягнення конкретного рівню рентабельності на вкладений капітал та при цьому отримання конкретного рівню рентабельності на вкладений капітал та отримання деякої маси доходу [1, 10].

Від величини доходу, який підприємство отримує і від розміру витрат обігу, від цього залежить маса прибутку підприємства.

Обсягом діяльності підприємства, ціновою політикою, асортиментною політикою та ресурсним забезпеченням цим обумовлюється формування доходів і витрат підприємства.

Головним джерелом відшкодування витрачених на виробництво продукції коштів є виручка від реалізації продукції. Виручка обумовлює забезпечення безперервного кругообігу грошових коштів та безперебійного виробничого процесу на підприємстві. Виручка – це відшкодування матеріальних витрат на сировину, матеріали, електроенергію, паливо і т. д..

При ситуації, коли виручка надходить несвоєчасно, це приводить до зменшення прибутку. А звідси, кризовий стан, порушення договірних зобов'язань, штрафні санкції.

Розподіл і використання прибутку займає особливе місце у фінансово-економічній політиці підприємства.

Назвемо головні принципи розподілу прибутку підприємством.

Перший принцип розподілу прибутку. Прибуток підприємства, що був ним одержаний, має розподілятися поміж підприємством і державою. Частка прибутку, яка йде на користь держави, визначається законодавством.

Другий принцип розподілу прибутку. Визначення напрямів використання прибутку, який залишився у власності підприємства.

Прибуток, що залишився на підприємстві вже після сплати усіх платежів та податків, записаний та обгрунтований в статуті підприємства.

Збільшення обсягів реалізації товарної продукції є одним з резервів росту прибутку підприємства. Є пряма залежність поміж прибутком і обсягом реалізації.

При умові підвищення прибутку в результаті виробничої діяльності, підприємство може заробити на свій розвиток.

Збереження сталих господарських зв'язків є однією з умов для підвищення об'єму одержуваного прибутку.

Найголовніший фактор росту прибутку є зменшення собівартості продукції. При цьому буде економія всіх ресурсів підприємства.

Прибуток підприємства залежить від ефективного використання своїх матеріальних ресурсів.

Прибуток залежить від ступеня оновлення основних фондів підприємства.

Зростання прибутку веде до зростання продуктивності праці на підприємстві та до економії трудових витрат на виробництво.

Запровадження досягнень НТП в виробництво підприємства є основою для підвищення його прибутку.

Підвищення цін – це резерв росту прибутку. Впливають на обсяг прибутку підприємства також структура та обсяг реалізації продукції [4, 22].

## *2. Аналіз прибутковості сільськогосподарського підприємства*

### *2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства*

Сільськогосподарська галузь має велике значення для економіки України. Для сільськогосподарської галузі є характерним досить потужний внесок в ВВП країни. Та все ж, прибутковість сільськогосподарських підприємств постійно коливається.

Основним джерелом діяльності і розвитку підприємства є прибуток.

Залежність обсягів одержаної готової продукції від різних факторів у цьому специфіка сільськогосподарських підприємств. До даних факторів можна віднести наступні – сезонність, погодні умови, якість матеріалів та сировини, модернізація техніки і обладнання [19,24].

Особливу роль також відіграє фінансування сільськогосподарських підприємств. Більшість таких підприємств працюють по принципу самофінансування та все ж вони потребують фінансової підтримки.

Підприємство, яке ми аналізуємо – це ПРИВАТНЕ ПІДПРИЄМСТВО "АГРОПРОМИСЛОВА ФІРМА "УКРАЇНА" засноване 07.03.2020 року. Адреса підприємства: Україна, 41715, Сумська обл., Буринський район, село Слобода, ВУЛ.ШКІЛЬНА, будинок 1. Директор Шестак Роман Григорович.

Основна діяльність підприємства: вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Додаткова діяльність підприємства: вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів, вирощування інших однорічних і дворічних культур, допоміжна діяльність у рослинництві, виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, неспеціалізована оптова торгівля, роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах переважно продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами.

Земля є основою аграрного виробництва. Тому для аграрних підприємств необхідним є збереження їхніх земель, їх раціональне



використання і підвищення рівня родючості.

Для аграрного підприємства важливим є проведення аналізу структури, стану та використання земельних ресурсів. При цьому використовуються такі показники як: структура земельних угідь, коефіцієнт освоєння земель під сільськогосподарське виробництво, коефіцієнт розораності сільськогосподарських угідь та коефіцієнт використання ріллі.

Також, для проведення аналізу невикористаного резерву підприємства, також використовують непрямі показники, серед яких площа посівів основних культур, поголів'я худоби, вартість основних фондів, чисельність робітників та інше.

Сільськогосподарське підприємство відповідно ґрунто-кліматичним умовам виробляє одне чи декілька види рослинної або тваринної продукції, залучаючи допоміжні сектори, щоб не заважали розвитку основних галузей, а пристосовувалися б до них чи їх обслуговували.

Спеціалізація сільськогосподарського підприємства відображається у структурі товарної продукції, яка визначається в відсотковому відношенні продукції окремих культур і галузей до загальної суми вартості товарної продукції підприємства, яка прирівнюється до 100 % [2].

## *2.2. Оцінка прибутковості сільськогосподарського підприємства*

Аграрні підприємства шляхом виробництва і реалізації своєї продукції виконують свою діяльність з метою одержання прибутку, тож їх відносять до комерційних підприємств.

Здатність аграрного підприємства до розширення його виробничої діяльності характеризує одержаний прибуток. Тож, прибуток – це джерело розвитку підприємства.

Сільськогосподарська галузь відіграє важливу роль в економіці країни.

Величина перевищення доходів, які були одержані від продажу аграрної продукції власного виробництва і продуктів її переробки над витратами, які

були понесені на її виготовлення і продаж за звітний період в грошовому вираженні, що забезпечило даному підприємству подальше розширення і розвиток виробництва, що стимулює робітників до підвищення їхньої продуктивності та забезпечує підвищення конкурентоспроможності аграрного підприємства [3, 25].

Специфічним є формування прибутку аграрних підприємств. Так як, на відміну від інших, тут виробничий процес не відповідає календарному року. Також, зростання витрат виробничого процесу знижує величину прибутку підприємства.

Дослідження сільськогосподарського підприємства почнемо з аналізу його розміру.

Таблиця 2.1. – Аналіз розміру підприємства

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Обсяг вир-ва продукції, тис. грн.	11634	11757	9440	81
Обсяг продажу продукції, тис. грн.	35398	38463	31644	90
Середньорічна чисельність робітників, грн.	80	76	75	94
Площа сільськогосп. угідь, га	2891	2891	2891	100
у т. ч. - рілля	2891	2891	2891	100

1	2	3	4	5
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн.	14881	14667	14823	99
Середньорічна вартість оборотних фондів, тис. грн.	18601	18333	19271	104

Відповідно до таблиці 2.1. маємо наступні показники.

Обсяг виробництва сільськогосподарської продукції у 2022 році у порівнянні із 2020 роком знизився на 19%.

Обсяг продажу даної продукції впав на 11%.

Площа сільськогосподарських угідь, маємо на увазі ріллю, є незмінною та становить 2891 га.

Середньорічна чисельність робітників зменшилася на 6 %.

Середньорічна вартість основних фондів знизилася на 0,4 %.

Середньорічна вартість оборотних фондів збільшилася на 4 %.

Проведемо аналіз фінансових результатів прибутку підприємства.

Таблиця 2.2. – Аналіз фінансових результатів і складу прибутку підприємства

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	45827	40115	32372	71
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	28317	34215	25976	92
Валовий прибуток, тис. грн.	17511	5903	6393	37
Інші операц. витрати, тис. грн.	30	49	-	-
Адміністр. витрати, тис. грн.	3155	4056	4396	140
Витрати на збут, тис. грн.	827	663	249	31
Інші операц. витрати, тис. грн.	2880	519	306	11
Фін. прибуток від операц. д., тис. грн.	10681	718	1436	14

1	2	3	4	5
Інші фін. доходи, тис. грн.	981	6	4	1
Інші доходи, тис. грн.	452	-	-	-
Фінансові витрати, тис. грн.	786	98	878	112
Інші витрати, тис. грн.	177	-	141	81
Чистий фін. Прибуток, тис. грн.	11151	626	420	4

Показники даної таблиці показують зниження чистого доходу від реалізації продукції в 2022 році 30%. На 9% скоротилася собівартість реалізованої продукції. Є зниження валового прибутку в 2020 році на 64 % у порівнянні із 2020 роком. Збільшилися адміністративні витрати в 2020 році на 40%. Є зменшення обсягу витрат на збут і інші операційні витрати. На 87% знизився фінансовий прибуток від операційної діяльності підприємства. Фінансові витрати за 2020-2022 роки збільшилися на 12 %. Тож, чистий фінансовий прибуток в 2022 році знизився на 96 %.

Проаналізуємо прибутковість виробництва сільськогосподарської продукції.

Таблиця 2.3. – Аналіз прибутковості виробництва продукції рослинництва підприємства

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Виручка від реалізації, тис. грн.	35400	38462	31641	90
Собівартість реаліз. продукції, тис. грн.	23702	27955	24658	104
Прибуток від реалізації, тис. грн.	11699	10508	6980	60
Рівень рентабельності, %	50	38	26	-

Досліджуване підприємство протягом останніх років є прибутковим.

Прибуток підприємства від реалізації продукції в 2022 році знизився у порівнянні з показником 2020 року на 40%. Знизилася на 11 % виручка від реалізації продукції. На 4 % підвищилася повна собівартість реалізованої продукції. Знизився в 2022 році показник рівню рентабельності.

Проаналізуємо показники виробництва і рентабельності основних сільськогосподарських культур підприємства.

Таблиця 2.4. – Аналіз рентабельності виробництва сільськогосподарських культур підприємства (зернові).

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Площа, га	1345	1388	1433	107
Врожайність, ц/га	30	31	21	81
Валовий збір, ц	38977	42443	33577	86
Виробнича собівартість, тис. грн.	8949	11372	10713	119
Виробнича собівартість 1 ц., тис. грн.	230	269	317	139
Кількість реалізов. продукції, ц	35079	41170	30890	88
Середня ціна 1 ц., грн.	342	379	422	124
Виручка від реалізації, тис. грн.	11977	15546	13112	109
Повна собівартість реаліз. продукції, тис. грн.	8699	11912	11038	126
Повна собіварт 1 ц., грн.	249	290	355	144

1	2	3	4	5
Прибуток, тис. грн.	3278	3635	2071	63
Рівень рентабельності, %	39	31	17	-

В 2022 році загальна площа зернових зросла. Знизилася середня врожайність зернових культур. Валовий збір знизився на 14 %. До підвищення витрат на виробництво зерна призвело здорожчання матеріальних ресурсів в 2022 році. Рівень рентабельності в 2022 році дорівнює 19 %.

Таблиця 2.5. – Аналіз рентабельності виробництва сільськогосподарських культур підприємства (соняшник).

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Площа, га	845	791	746	89
Врожайність, ц/га	17	16	11	77
Валовий збір, ц	13843	12009	9500	68
Виробнича собівартість, тис. грн.	6711	6638	5680	85
Виробнича собівартість 1 ц., тис. грн.	486	554	595	124
Кількість реалізов. продукції, ц	13566	11409	8832	65



1	2	3	4	5
Середня ціна 1 ц., грн.	853	860	862	101
Виручка від реалізації, тис. грн.	11562	9808	7628	66
Повна собівартість реаліз. продукції, тис. грн.	7103	6936	5757	81
Повна собівартість 1 ц., грн.	525	609	650	125
Прибуток, тис. грн.	4460	2873	1868	42
Рівень рентабельності, %	63	42	31	-

В 202 році скорочення площі соняшнику призвело до падіння його врожайності, тож, валовий збір знизився. В 2022 році рівень рентабельності виробництва соняшнику дорівнює 33 %, а в 2020 році він дорівнював 63 %.

Таблиця 2.6. – Аналіз рентабельності виробництва сільськогосподарських культур підприємства (озимий ріпак).

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2022 р. до 2020 р., %
1	2	3	4	5
Площа, га	554	633	601	109
Врожайність, ц/га	25	24	18	82
Валовий збір, ц	13494	14537	12000	89
Виробнича собівартість, тис. грн.	7319	8706	7661	105
Виробнича собівартість 1 ц., тис. грн.	543	599	637	118
Кількість реалізов. продукції, ц	13224	13810	11277	85
Середня ціна 1 ц., грн.	897	949	964	108
Виручка від реалізації, тис. грн.	11850	13096	10887	92
Повна собівартість реаліз. прод., тис. грн.	7890	9098	7849	99
Повна собівартість 1 ц., грн.	598	659	694	117

1	2	3	4	5
Прибуток, тис. грн.	3960	3999	3036	77
Рівень рентабельності, %	50	44	37	-

Відбулося зниження рівню рентабельності озимого ріпаку. Рівень рентабельності виробництва озимого ріпаку в 2022 році дорівнює 39 %, у 2020 році рівень рентабельності був 50 %.

Виконаємо факторний аналіз, щоб виявити, вплив на зміну величини прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції різноманітних чинників. Провівши факторний аналіз, ми побачимо, як на розмір прибутку з окремих видів продукції впливає зміна об'єму реалізації, ціни і собівартості у 2022 році порівняно з 2020 роком.

Таблиця 2.7. – Факторний аналіз змін прибутку від реалізації продукції

Агр. куль- тура	Кількість реаліз. продукції, ц		Собіва- ртість, грн. /ц		Ціна реаліз., грн. /ц		Прибуток від реалізац., тис. грн.		Зміна прибутку, тис. грн.			
									загал ьна	у т.ч. за рах. змін		
	g <sub>0</sub>	g <sub>1</sub>	c <sub>0</sub>	c <sub>1</sub>	p <sub>0</sub>	p <sub>1</sub>	Π <sub>0</sub>	Π <sub>1</sub>		ΔΠ	ΔΠ <sub>g</sub>	ΔΠ <sub>c</sub>
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Зер- нові	35077	30894	249	358	342	425	3278	2072	-1205	-390	-3381	2568
Соня шник	13564	8834	524	652	853	864	4458	1871	-2588	-1555	-1134	99
Ози- мий ріпак	13224	11279	597	695	897	966	3960	3038	-59	-581	-1122	782

$$\Delta\Pi = \Pi_1 - \Pi_0:$$

$$\text{Зернові } \Delta\Pi = 2072 - 3278 = -1206$$

$$\text{Соняшник } \Delta\Pi = -2587$$

$$\text{Озимий ріпак } \Delta\Pi = -920$$

$$\Delta\Pi g = g_1 (p_0 - c_0) - g_0 (p_0 - c_0):$$

$$\text{Зернові } \Delta\Pi g = -390$$

$$\text{Соняшник } \Delta\Pi g = -1555$$

$$\text{Озимий ріпак } \Delta\Pi g = -581$$

$$\Delta\Pi g = g_1 (p_1 - c_1) - g_1 (p_1 - c_0):$$

$$\text{Зернові } \Delta\Pi c = -3381$$

$$\text{Соняшник } \Delta\Pi c = -1134$$

$$\text{Озимий ріпак } \Delta\Pi c = -1122$$

$$\Delta\Pi p = g_1 (p_1 - c_0) - g_1 (p_0 - c_0):$$

$$\text{Зернові } \Delta\Pi c = 2568$$

$$\text{Соняшник } \Delta\Pi c = 99$$

$$\text{Озимий ріпак } \Delta\Pi c = 782$$

Здійснивши факторний аналіз, можна побачити, що в 2022 році прибуток від реалізації зернових знизився у порівнянні із 2020 роком. До зменшення прибутку призвело зниження обсягу реалізації зерна. Підвищення собівартості зерна зменшило прибуток підприємства, а при підвищенні ціни зерна відбулося зростання прибутку.

По соняшнику, порівняно з 2020 роком в 2022 році прибуток від його реалізації знизився. Також, зниження обсягу його реалізації привело до зменшення прибутку підприємства. А зростання його собівартості, в свою чергу, зменшило прибуток. При цьому, ріст прибутку підприємства дало підвищення ціни на соняшник.

По озимому ріпаку, маємо наступний розвиток ситуації, у порівнянні із 2020 роком в 2022 роком прибуток від його реалізації зріс. До зменшення прибутку на підприємстві привело зниження обсягів реалізації даної продукції. Прибуток зменшився завдяки підвищенню собівартості озимого ріпаку. При

цьому ріст ціни на озимий ріпак забезпечив підвищення прибутку на підприємстві.

Для виявлення залежності розміру прибутку від наступних факторів, таких як, зміна ціни продукції, обсягу продажів, видатків на сировину та розвиток підприємства, маємо провести розрахунок точки беззбитковості. Дані розрахунки будуть корисними при плануванні та формуванні прибутковості підприємства.

Таблиця 2.8. – Аналіз розрахунку точки беззбитковості за видами продукції

Показники	Зерно	Соняшник	Озимий ріпак
1	2	3	4
Величина постійних витрат, грн.	7991064	4261282	5747255
Середня ціна реаліз. 1 продукції, грн.	425	864	966
Величина змінних витрат на 1 продукції, грн.	107	260	290
Точка беззбитковості, ц	25101	7048	8504
Точка беззбитковості, грн.	10654750	6087548	8210365

Витрати на виробництво і реалізацію зерна будуть окупатися за обсягу продажів в 25101 ц і виручці від реалізації в 11 млн. грн..

Витрати на виробництво і реалізацію соняшника будуть окупатися за обсягу продажів в 7048 ц і виручці від реалізації в 6 млн. грн..

Витрати на виробництво і реалізацію озимого ріпаку будуть окупатися за обсягу продажів в 8504 ц і виручці від реалізації в 8 млн. грн..

Виробництво аграрної продукції потребує певних витрат, що з'являються в результаті застосування певних ресурсів – фінансових, матеріальних та інших.

Прибуток – це абсолютний показник, що показує абсолютний ефект від діяльності аграрного підприємства [5].

### *3. Шляхи підвищення прибутковості сільськогосподарського підприємства*

#### *3.1. Резерви збільшення прибутку та їх оцінка*

Сьогодні прибутковість сільськогосподарських підприємств має позитивну динаміку. Серед аграрних підприємств найбільшу частку чистого прибутку мають середні та малі підприємства. Сільськогосподарські підприємства, що заняті в галузі рослинництва, мають вищу прибутковість, на це впливає помірний клімат та наявність чорноземів [33, 43].

Проте, спостерігається тенденція до зростання витрат аграрних підприємств.

Сільськогосподарські підприємства потребують фінансової підтримки. Дана фінансова підтримка направлятиметься на погашення поточних витрат, для оновлення і модернізації застарілої техніки, для страхування ризиків.

Розвиток ринку нішевих культур є потужним напрямом розвитку агробізнесу. З точки зору потенційних можливостей прибуткової диверсифікації агробізнесу даний напрям являється економічно привабливим. Стратегічно вагоме значення в диверсифікації напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств займають нішеві аграрні культури, так як, їхній рівень прибутковості вищий ніж у традиційних культур [23, 29].

Культура на яку є підвищений постійний чи ситуативний попит, чи продукція, яка потребує вузького сегменту споживачів на ринку називають нішевою.

Нішеві культури мають високу рентабельність, мають можливість диверсифікувати ризики виробництва, внести різноманіття в сівозміни та характеризуються низьким рівнем конкуренції і експортоорієнтованістю.

Нішеві культури доцільно вирощувати в регіонах з низькою дохідністю через природні умови і за умови складності збуту продукції.

Нішеві культури є «подушкою» безпеки для аграрного підприємства, тобто, страхують від переповнення ринку традиційними культурами, від несприятливих погодних умов, від загострення конкуренції, від падіння цін [38, 39].

Так, однією з нішевих культур є сочевиця. В розрахунку на одиницю площі витрати на її виробництво дорівнюють десь до десяти тисяч гривень, тож, витрати на одну тону за планової врожайності півтори тисячі гектарів дорівнюють біля шести з половиною тисяч гривень, а повна собівартість буде до семи тисяч гривень.

Таблиця 3.1. – Аналіз рентабельності впровадження нішевої культури (сочевиці)

Показники	Витрати		Структура, %
	на один гектар	на одну тону	
1	2	3	4
Оплата праці, грн.	248	165	3
Насінневий матеріал, грн.	2000	1334	21
ПММ, грн	1148	766	12
Засоби для захисту, грн.	992	662	11
Ремонт ОЗ, грн.	932	621	9
Інші МВ, грн.	370	245	4
Амортизація, грн.	1330	887	14
Орендна плата, грн.	1974	1316	21
Інші ПВ, грн.	124	81	1
Загальновиробничі витрати, грн.	368	247	4
Виробничі	9483	-	-



витрати, грн.			
1	2	3	4
Виробнича собівартість, грн./т	-	6322	100
Повна собівартість, грн./т	-	6891	-
Ціна реалізації, грн./т	-	12001	-
Прибуток від реалізації, грн./т	-	5110	-
Рівень рентабельності, %	-	75	-

Звідси, сочевиця має рівень рентабельності сімдесят чотири відсотки.

Формування оптимальної галузево-виробничої структури та спеціалізації підприємства при умові використання оптимізаційних методів та моделей є одним з напрямів підвищення економічної ефективності виробництва. На фінансово-економічних показниках діяльності сільськогосподарських підприємств даний підхід добре відображається [36, 40].

Для забезпечення оптимізації виробничої програми сільськогосподарського підприємства використаємо економіко-математичне моделювання. При цьому буде реалізований принцип системного підходу, буде вирішена проблема багатоваріантної постановки задачі та зможемо швидко корегувати параметри у відповідності до змін факторів впливу [6, 14].

Для підвищення ефективності виробничо-економічної діяльності аграрного підприємства та для досягнення максимуму прибутку у господарській діяльності обґрунтовується можливість оптимізації структури посівів.

Сукупність основних умов реалізації економічного процесу у різноманітних складових моделях, все це дозволить визначити побудова економіко-математичної моделі оптимізації структури виробництва.

Обґрунтування критерію оптимальності рішення є досить важливою умовою вірно побудованої економіко-математичної моделі. Максимізація прибутку, виступає як критерій оптимальності в розробленій економіко-математичній задачі [13, 20].

Таблиця 3.2. – Дані сільськогосподарських культур у розрахунку на 1 га

Назва культури	Змінна	Вихід продукції для реалізації, ц	Витрати праці, людино-годин	Прибуток, грн.
1	2	3	4	5
Пшениця озима	X1	29	16	2816
Ячмінь ярий	X2	25	13	2270
Кукурудза	X3	38	15	3415
Горох	X4	14	7	1219
Сочевиця	X5	15	3	7137
Соняшник	X6	15	18	2970
Ріпак озимий	X7	23	7	5860
Баштанні культури	X8	75	91	1239
Пар	X9	-	-	-

Між ярими і озимими культурами рекомендується співвідношення 50 % на 50 %, воно є оптимальним.

На рівні точки беззбитковості встановлений мінімальний обсяг виробництва зерна, соняшнику і ріпаку. Має місце запланована реалізація продукції. 30 тис. людино-годин мають ресурси праці.

За умови оптимальної структури посівів, земельні ресурси мають бути використані в повній мірі. А резерв трудових ресурсів буде дорівнювати триста п'ятдесят людино-годин. А також, має місце, забезпечення необхідних мінімальних обсягів виробництва рослинної продукції. Беззбитковий рівень на одну тисячу двісті двадцять центнерів буде перевищувати виробництво ріпаку.

Рівень рентабельності даної продукції дорівнюватиме сорок відсотків, так як, прибуток від реалізації на рівні одинадцяти мільйонів гривень.

Для підтримки сільськогосподарської галузі, держава повинна проводити більш ефективний контроль за ринковими цінами на аграрну продукцію, виконувати регулюючу функцію мінімальних цін, фінансування, страхування та кредитування [26, 32].

### *3.2. Забезпечення досягнення стратегічної мети та цілей щодо підвищення прибутку сільськогосподарського підприємства*

Структурною та базовою складовою загального управління на підприємстві, яка визначає його ефективність і є свідченням досягнення головної мети і цілі підприємства є стратегічне управління прибутком підприємства [27, 34].

Формування та зростання прибутку у загальній системі прибутковості має зв'язок зі всіма стадіями виробництва на підприємстві та при становленні самого підприємства.

Успішна фінансова діяльність підприємства десь на сімдесят відсотків залежить від стратегічної спрямованості, двадцять відсотків – це залежність від ефективності оперативного управління та десять відсотків залежить від якості виконання поточних завдань. Тож, головний фактор успішного підприємства – це стратегічне бачення [28, 31].

Довгостроковий та якісно розрахований напрям розвитку підприємства, який направлений на укріплення його позицій, на задоволення потреб споживача та на досягнення поставленої цілі є стратегією.

На підприємстві, яке ми досліджуємо, на протязі його діяльності вже склалися певні цінності, певна культура і все це потрібно враховувати при визначенні стратегічних цілей [8, 17].

Єдина стратегія розвитку – це першочергова ціль підприємства.

До прикладу, зростання ефективності навчання працівників логістичного відділу підприємства, має привести до підвищення ефективності роботи, тож при цьому поліпшується доставка і якість обслуговування – це і буде досягнення мети.

Далі, можна розробити стратегічну карту розвитку підприємства.

Управлінський інструмент, що сприяє досягненню цілей і здійсненню стратегій це стратегічна карта.

Успішна діяльність підприємства залежить від високого ступеню збалансованості системи показників та також від їх операційної ефективності [16, 41].

1. Фінансова складова. Ціль фінансової складової – це збільшення обсягу продажів продукції. Показник фінансової складової – валова виручка. План дій – просування власної продукції та контроль за кредиторською і дебіторською заборгованістю.

2. Клієнтська складова. Ціль клієнтської складової – це збільшення якості продукції і послуг. Показник клієнтської складової – число претензій клієнтів на 1 продукт та індекс задоволеності клієнтів. План дій – управління якістю та проведення анкетування клієнтів.

3. Внутрішня складова. Цілі внутрішньої системи – це покращення системи логістики. Показник внутрішньої складової – число претензій від клієнтів по невиконанню нею умов контракту. План дій – організація роботи складів. Оптимізація постачальників та формування маршрутних листів.

4. Складова зростання і навчання. Цілі складової зростання і навчання – розвиток необхідності експортувати вміння. Показники складової зростання і навчання – відповідність профілю компетенцій. План дій – оцінка з компетентності та проведення тренінгів.

Для того щоб дана карта почала працювати на благо підприємства потрібно наступне. По-перше, контроль за виконанням даних показників і цілей. По-друге, об'єднання показників і розроблених цілей стратегічної карти з системою винагороди.

Розробка стратегії управління підприємством має залежність від факторів, що впливають на результати діяльності підприємства. Це зовнішні та внутрішні фактори. Тож, важливо попередити певні впливи цих факторів та надати вірну оцінку даним факторам.

Своєчасне та гнучке управління внутрішніми факторами діяльності підприємства лежить в основі високої ділової активності і внутрішньої стійкості даного підприємства [5, 45].

На якість управління оптимальним складом, структурою поточних активів, вірний вибір тактики і стратегії управлінням структурою власних фінансових ресурсів має бути направлений стратегічний менеджмент.

Стратегія управління підприємством повинна бути спрямована на усунення фінансових ризиків на підприємстві.

Ступінь впливу факторів на фінансову стійкість підприємства також має залежність і від певної стадії життєвого циклу.

Для підвищення прибутковості сільськогосподарським підприємствам необхідно, перш за все, розширювати асортимент продукції, покращувати якість своєї продукції. Збільшувати обсяги виробництва та реалізації товарів. Обов'язково, запроваджувати стимулюючі заходи для підвищення продуктивності праці. Знижувати витрати на виробництво та непродуктивні витрати, а також запровадити систему управління витратами. Прогнозувати інвестиційну політику та витрати на заходи із заохочення персоналу підприємства [14, 18].

Ті оптимальні заходи, що мають бути запровадженими на підприємстві, дадуть йому змогу, підвищити власну конкурентоспроможність та рентабельність виробництва.

### *Висновок*

Визначення сучасного рівню прибутковості аграрних підприємств і виявлення головних проблем в його формуванні є основним завданням підприємств агропромислового комплексу країни.

Прибутковість є основним показником, який відображає економічний стан підприємства.

Перед нами стоїть завдання: розкрити сутність прибутку як економічної категорії; з'ясувати особливості формування прибутку на аграрних підприємствах; аналіз сучасного стану і динаміки формування прибутку на аграрному підприємстві; виявлення проблем у діяльності сільськогосподарських підприємств; обґрунтування пропозицій щодо підвищення прибутковості діяльності сільськогосподарських підприємств.

Проаналізувавши результати аграрного виробництва було виявлено, що на протязі трьох останніх років дане підприємство було прибутковим.

Загальна площа зернових культур збільшилася.

Рівень рентабельності сільськогосподарського підприємства коливався.

Економічно привабливим є запровадження на підприємстві нішевої продукції.

Для того щоб досягти максимуму прибутку була обґрунтована оптимальна структура посівних площ. Прибуток від реалізації сягне близько одинадцяти мільйонів гривень. Рівень рентабельності сорока відсотків.

Сільське господарство – це одна із найризикованіших галузей, так як, обсяги виробництва продукції залежать від певних факторів. Звідси і коливання прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Одержаний прибуток показує здатність і можливість підприємства до розширення його виробничої діяльності.

### *Список використаних джерел*

1. Амосов О.Ю., Головка В.А. Формування моделі управління ефективністю діяльності підприємства. Проблеми економіки. 2015. № 4.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрного підприємства. Підручник. – К.: КНЕУ, 2020.
3. Баглаєва Н.С., Суховєєва Ю.А. Теоретична сутність поняття економічна ефективність діяльності підприємства. Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ. 2020.
4. Берест М.М. Фінансовий аналіз: навчальний посібник, Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017.
5. Біляк Т.О., Бірюченко С.Ю., Бужимська К.О. Основи підприємництва: підручник/ під заг.ред. Н.В. Валінкевич. Житомир: ЖДТУ, 2019.
6. Бондаренко С.М. Система показників конкурентоспроможності, соціально-економічної ефективності для споживача та рейтингу виробу на ринку / С.М. Бондаренко. – Проблеми науки. -2011. - №10.
7. Блонська В.І. Прибуток – особливості його формування та використання в ефективному управлінні підприємством / В.І. Блонська, І.В. Паньків, Науковий вісник НЛТУ України. – Львів: РВВ НЛТУ України, 2014.
8. Василенко В.О., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління підприємством: Навчальний посібник. – Вид.2-ге, випр. I друп. За ред. Василенка В.О. – К.: ЦНЛ, 2004.
9. Вороненко В.И., Горобченко Д.В. Теоретические модели анализа эколого-экономического развития. Економічний простір: Збірник наукових праць. 2020. № 157. С. 65-68. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83711>
10. Вороненко В.І., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Визначення індикаторів та рівнів регуляторної ефективності податкових інструментів на національному та світовому рівнях. Проблеми та перспективи забезпечення макроекономічної стабільності: монографія / за ред. С. В. Леонова і М. М. Бричко. Суми :

- Сумський державний університет, 2022. С. 65-75.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90488>
11. Вороненко В.І., Кубатко О.В., Ковальов Б.Л., Гриценко П.В., Омеляненко В.А. Динаміка цифрової трансформації соціально-економічних та екологічних систем. Агросвіт. 2022. № 15-16. С. 15-22.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89229>
12. Дяченко, А. В., Карінцева, О. І., Тарасенко, С. В., Харченко, М. О., Мазін, Ю. О., Кисильова, К. С. Формування інноваційного інструментарію економічної політики в умовах розвитку світової економічної кризи 2019- 2020 рр. в Україні // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 21-40. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.02>  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/85737>
13. Економіко-математичні методи та моделі: навч. посібник / за заг. ред. Мацкул В.М.. Одеса: ОНЕУ, 2017.
14. Економіка і бізнес: підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
15. Економіка розвитку: європейський досвід упровадження досягнень Industries 3.0, 4.0 та 5.0.: навч. посіб. / за ред. Л. Г. Мельника, Ю. М. Завдов'євої. Суми: Університетська книга, 2022. 608 с.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91525>
16. Економіка та бізнес-інновації: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. – Суми: Університетська книга, 2023. – 702 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91523>
17. Економіка енергетики : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, І. М. Сотник. – Суми: Університетська книга, 2015. – 378с.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/45315>
18. Економіка підприємства : підручник / за заг. ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника. - Суми : Університетська книга, 2012. - 864 с.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80106>



19. Житна І.П. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств. навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури. 2011
20. Карінцева О.І., Дегтярєва І. Б., Харченко М.О., Долгошеєва О. І., Кіріл'єва А. В. Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку країни. Вісник СумДУ. Серія «Економіка», № 3' 2020. С. 199-211. DOI: 10.21272/1817-9215.2020.3-22 [https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3\\_2020/22.pdf](https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/3_2020/22.pdf)
21. Кащена Н.Б., Гаркуша Н.М., Сідорова Т.О., Лисак Г.Г. Аналіз господарської діяльності підприємств: навч. посіб. Харків: ХДУХТ, 2014.
22. Лукаш, О., Дерев'янку, Ю., Васильєва, Т., & Танащук, М. (2022). Формування конкурентного середовища у освітньому просторі: роль освітніх провайдерів. Механізм регулювання економіки, (3-4(97-98)), 31-39. <https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.08>  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/90532>
23. Мелень О.В. Актуальні питання прибутковості підприємства та шляхи її збільшення, Мелень О.В., Холондач Ю.Ю.. Вісник Нац.тех. ХПІ. – Харків: НТУ ХПІ. 2015
24. Мельник Л. (2021) Сучасні тренди економічного розвитку: Досвід ЄС та практика України: підручник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2021. 432 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/89235>
25. Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Кубатко О. В., Сотник І. М., Завдов'єва Ю. М. Цифровізація економічних систем та людський капітал: підприємство, регіон, народне господарство // Механізм регулювання економіки. 2020. № 2. С. 9-28. DOI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82236>
26. Мельник, Л., Карінцева, О., Кубатко, О., Дерев'янку, Ю., Маценко, О. (2022). Реструктуризація соціально-економічних систем як складова формування цифрової економіки в Україні у період кризи. Механізм регулювання економіки, (1-2(95-96)), 7-13.

27. Мельник Л. Г., Маценко О. М., Дериколенко О. М., Кириленко М. В., Стародуб І. А. Економіка підприємств, територій та макроекономічних систем в умовах цифрових трансформацій: від стабільності й лінійного мислення до антикрихкості та нелінійного, інноваційного мислення // Механізм регулювання економіки. 2021. № 3. С. 67-78. DOI: <https://doi.org/10.21272/mer.2021.93.06>  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/87532>
28. Мельник Л. Г., Карінцева О. І. (2021) Економіка і бізнес : підручник / за ред. Л. Г. Мельника, О. І. Карінцевої. Суми : Університетська книга, 2021. 316 с.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83721>
29. Мельник, Л., Ковальов, Б. (2020). Проривні технології в економіці і бізнесі (Досвід ЄС та практика України у світлі III, IV, і V промислових революцій. Сумський державний університет, с. 180.  
<https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/79621>
30. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: навч. посіб. / В.О. Мец. – К.: Вища школа. – 2003. – 278
31. Кривов'язюк І.В. Економічна діагностика: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2017.
32. Лупак Р.Л., Васильців Т.Г. Конкурентоспособність підприємства: навч. посіб. Львів: Видавництво ЛКА, 2016.
33. Огійчук М.Ф. Суть прибутку та підходи до методики його визначення. М.Ф. Огійчук. Економіка АПК. 2015.
34. Савченко В.Ф. Потенціал національної економіки України: моногр. Чернігів: ЧДІЕіУ, 2009. 273 с
35. Сотник І.М. (2016) Мотиваційні механізми дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки : монографія / за заг. ред. доктора екон. наук, проф. І. М. Сотник. – Суми : Університетська книга, 2016. – 368 <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80197>

36. Сотник І. (2018) Підприємництво, торгівля та біржова діяльність / І. Сотник, Л. Таранюк. – Суми: Університетська книга, 2018. – 572 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80114>
37. Сучасні тренди економічного розвитку. Книга 1: Трансформації економічних систем: досвід ЄС в реалізації Industries 3.0, 4.0, 5.0: навчальний посібник / за ред. Л. Г. Мельника. Суми: Університетська книга, 2022. 608 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/91526>
38. Східницька Г.В. Формування доходів сільськогосподарських підприємств та шляхи їх збільшення. Г.В. Східницька. Інноваційна економіка. 2015
39. Удова Л.О. Нішеві культури – нові перспективи для малих суб'єктів господарювання в аграрному ринку. Удова Л.О., Прокопенко К.О.. Економіка сільського господарства. 2018
40. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.1: Монографія. - Х.: ВД "Інжек", 2016. – 368 с
41. Фатхутдінов Р.А. Управління конкурентоздатністю організацій: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Р.А. Фатхутдінов, Г.В. Островська за заг. Ред. Островської Г.В. – К.: Кондор, 2009.
42. Череп А.В. Аналіз сучасного стану ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств // А.В. Череп, Р.В. Шамрін // Агросвіт. – 2013. - № 13.
43. Чумак Л.Ф. Фактори впливу та формування конкурентоспроможного потенціалу підприємства / Л.Ф. Чумак // Економіка і управління. - №1. – 2013.
44. Шляга О.В. Прибуток та рентабельність як показники ефективності виробництва. О.В. Шляга, Л.І. Шипуля. Економічний вісник ЗДІА. 2014.
45. Экономика развития: учебное пособие / под ред. д.-ра экон. наук, проф. Л. Г. Мельника, канд. экон. наук А. Вик. Кубатко. Сумы : «Университетская книга», 2017. 352 с. <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80184>